ЧЫЛА ЭЛЛАСЕ ПРОЛЕТАРИИ-ШАМЫЧ, УШНЫЗА! Ленин-Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!

ЯМДЕ ЛИЙ

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

ГАЗЕТ АК: идалыклан 2 т. 16 ыр.
пел ийлан 1 т. 8 ыр.

1938 ий
16
ОКТЯБРЬ
№ 49

Снимкыште: „Родина" самолетын штурманже, старший лейтенант орденоносец М. М. Раскован ӱдыржӧ—Тоня Анна Спиридоновна куваважлан шке аважым кузе вашлийшашыже нерген ойла.
Фото Ф. Кисловын (Союзфото).

Совет Ушемысе чыла пионер ден школьник-шамычлан

Шерге йоча-шамыч!

Шкенан чоҥештен каймыла деч ончыч Совет элысе чыла пионер ден школьник-шамычлан „Пионерская правда" коч шокшо саламым колтена.

Лагерласе весела кече деч вара те адакат учебникым кучен парт коклаш шичда. Ме ростовский пионер-шамычын письмаштым лудна, туштo нуно ленинско-сталинский комсомолын колымшо идалыкше вашеш социалистический соревнованийыш ушнаш ӱжыт.

Пеш сай тӱҥалтыш! Ме чыла школьник-шамычым тиде соревнованийыш ушнаш ӱжына. Тунемме ий пытымашеш тендан школьышто ик второгодникат ынже лий, теве кузе тунемза.

А ме Москвашке пӧртылмеке тунемше-шамычын начар отметкышт уке улман школыш миена да мемнан йӧратыме вождь Иосиф Виссарионович Сталинын заданийжым шуктен, „Родина" самолетын кузе чоҥештылмыже нерген каласкалена.

„Родина" самолет экипаж деч тыланда, йоча-шамыч, салам!

Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лийза!

„Родина" самолетын экипажше:

Кораблын командирже СССР Верховный Совет депутат В. Гризодубова.

Пилот капитан
П. Осипенко.

Штурман старший лейтенант М. Раскова.

Тиде приветствийым летчица-шамыч 1938 ий 24 сентябрьыште Москва гыч Дальний Востокыш чоҥештен каймышт деч ончыч возеныт.

ГЕРОИНЯ-ШАМЫЧ КОМСОМОЛЬСКЫШТО ЛИЙЫНЫТ

„Родина" самолетын героиня-летчицаже-шамыч 13 октябрьыште Комсомольск-на-Амуре олашке толыныт. Нуным оласе актив пеш сайын вашлийын.

Вашлияш погынышо-шамыч нуным шокшын саламленыт. Гризодубова самырык оласе шемер-шамычлан нунын полшымыштлан кугу таум каласен.

Первой кече гычак сайын тунемаш тӱҥальыч

Кодшо тунемме ийыште Кушаков Анатолий ден Счастливцев Федор 4-ше классым похвальный грамота дене тунем пытарышт. Тений Арын пелэ кыдалаш школын 5-ше классыштыжат нуно первой кече гычак сай тунемаш тӱҥальыч. Почеш кодшо-шамычлан полшат. Теве Кушаков Анатолий ик кечыште руш йылме, ботаника, историй предмет дене „отлично" оценке дене вашмутым пуэн.

Л. Морозов,
Морко район

Мемнан пионерский пӧлӧмна

САЙ ПӦЛӦК

13 кече гыч вучымо кечына—Ленинско - Сталинский комсомолын XX идалыкше шуэш. Шуко пионер-шамыч подаркым ямдылаш мутым пуэныт.

Пектубай районысо пионер-шамыч пумо мутыштым шукташ чот тыршат. Теве Беляев Алеша (Отар ПКШ) „Пионер" почеламутым да Дубовлян пелэ кыдалаш школышто тунемше Фоминых Леонид „Комсомолец" почеламутым возеныт.

Беляева Лида (Отар ПКШ) шкеак „Чапаев" сӱретым тӱрлен, Мочалов Иван (Чирке ПКШ) физкультурникын скульптуржым ыштен. Дубовлян пелэ кыдалаш школын II-шо отрядше Хасан ер воктен пограничник-шамычын японский самурай-шамыч ваштареш героически кредалмышт верген сӱретан альбомым ыштен. Нунак Совет Ушемысе комсомолец-герой-шамычын сӱретыштым да комсомолец-депутат-шамычын лӱмыштым, картычкым пыжыктылман альбом-шамычым ыштат.

Тылеч посна юбилей кечылан шуко художественный выступлений - шамычым ямдылат.

ВЛКСМ Маробкомын учредитлыме Йошкар знамяжым налшаш верч Оршанке район дене ончык лекшаш верч соревноватлена.

Хлебников Павел.
ВЛКСМ Пектубай райком пионер отдел вуйлатыше.

Снимкыште: Йошкар-Оласе 8-ше №-ан школын 7-ше „А" классыште отряд советым сайлыме годым.
Фото С. Чуршуковын.

НОРМЫМ СДАТЛЕНА

Кунам рвезе еҥын, шукыжым пионер-шамычын, оборонный значок-шамыч деч посна илымышт шуэш? Теве ме кызыт БГТО значоклан нормо-шамычым сдаена. Физкультур урокышто Федор Петрович курштылкта, тӧрштылыкта, вара урок пытымек нормым сдатлена. Шукыжо мемнан класыште ӱмаштак нормым сдатленыт, кызыт БГТО значокым улыт.

Курочкин Семон.
Тошто-Тор'ял кыдалаш школ.

Отлично тунемаш мутым пуэм

Кодшо ий 5-ше классым „отлично" да „хорошо" отметке дене тунемын пытарышым. Тенийт „отлично" отметке дене тунем пытараш мутым пуэм. Учебник-шамычым чыла налынам.

Речкин Ванюш.
Кужмарий пелэ кыдалаш школ, Ронго район.

Соревнованийыш ушнышна

Ме, Арын пелэ кыдалаш школын 7-ше классыштыже тунемше-шамыч (Морко район) дисциплиным пеҥгыдемдаш, кок ийлан ик класеш кодмым пытараш да чыла предмет деват „отлично" ден „хорошо" отметке-шамычым гына налшаш верч соревнованийыш ушнышна. Почешна 5-ше „А" классым ӱжна.

Кызыт нине пункт-шамычым шукташ чот тыршена.

Кушаков Зосим.

Тошто семын огыл

Ынде ме кодшо тунемме ий деч сайын тунемына. Класс ден класс, тунемше ден тунемше социалистический договорым ыштенна.

Тунемше-шамыч ваш-ваш шке арулыкыштым тергат, дисциплиныштат саемын.

Политучебышко ончыч ямдылалтде толыт ыле. Кызыт эре ямдылалтын толыт.

Отлично да хорошо верч!—теве кызыт нуным тыршымышт.

Степанов Саша.
Морко кыдалаш школ.

Снимкыште: Ильняги школысо (Йошкар-Ола район) пионер отряд вожатый Григорьева тунемше-шамыч коклаште пионерым пураш шонышо-шамычым воза.
Фото С. Чуршуковын.

88

Китайский йоча-шамычын Совет Ушемысе йоча-шамычлан письмашт

„Сихуа-жибао“ китайский газетыште антияпонский йоча организаций руководитель-шамычын Совет Ушемысе йоча-шамычлан письмашт возалтын.

Нуно японский разбойник-шамычын зверствышт нерген возат. Японец-шамыч Шоусянь китай олаш наступатлымышт годым ончыч самолет гыч ен-шамычым лўйкаленыт. Варажым олаш пурмек, 800 мирный илыше-шамычым кученыт да чылаштымат лўен пуштыныт. 70 ияш кугыза ден кувам японский людоед-шамыч тавыш кудалтеныт.

Письмаште японский захватчик-шамыч ваштареш мужественне кредалше китайский народный армийысе боец-шамычын геройымышт нерген ойлалтеш. Теве событий гыч ик боевой эпизод:

Янцзы эҥер йўдвелысе изирак курык ўмбалне Лунванмяо лўман вер уло. Тиде курыкышто тушман деч йышт китайский героический защитник-шамыч шке позицийыштым пеҥгыдемденыт. Японский захватчик-шамычын кўзымышт годым ме лўйкален огына ул. Мемнан солдат-шамыч курык дене кўшкö кўзаш тўҥалыныт, японец-шамыч нуным пулемет дене лўйкалаш тўҥалыныт.

Но мемнан боец-шамыч адакат лўен огыт ул. Тунам японец-шамыч мемнан защите уке манын шоненыт. Эше кўшкö нуно курыкын кўзаш тўҥалыныт. Курык вуйыш кўзен шушаш годым гына мемнан-шамыч пулемет да винтовко гыч лўйкалаш, ўмбакышт гранатым кышкаш тўҥалыныт. Тыге китайский боец-шамыч кугу сеҥымашым ыштеныт. Японец кашак гыч 1000 наре еҥ пытен.

Письма тыге пыта:

„Мемнан йолташна-шамыч! Японский захватчик-шамычын варварствыштым пеш кугун сырен да негодований дене лудмыдам ме палена. Китайский калык йöратымыланда ме пеш кугу таум ыштена да тланда шокшо саламым колтена“.

◆ ◆ ◆

Лўяш тунемына

Шукерте огыл ме школешна Осоавиахим организацийым почна. Тушко 30 тунемше-шамыч возалтыч. Осоавиахим организаций вуйлатыше А. П. Березин мемнам лўяш туныкта. Шукерте огыл 30 еҥ гыч 12 еҥже Ворошиловский стрелок значоклан нормым сдатлышт. Молыштат вашке сдаен пытарат.

Веденькин Максим,

Тошто-Тор'ял кыдалаш школ.

2-шо стр. „Ямде лий“

„РОДИНА“ САМОЛЕТЫН ЭКИПАЖШЫМ МУШО ЛЕТЧИК-ШАМЫЧ

М. Е. Сахаров. Н. П. Бурлаков. А. И. Романов Н. М. Деркунский. А. Я. Овечкин.

11 союзный республикыш чоҥештымаш

29 сентябрьыште скоростной пассажирский „ПС-89“ самолет Москва гыч стартым налын, кум еҥан экипаж дене 11 союзный республик столицылаш чоҥештен. Самолет 10 тўжем утла километрым эртен.

Тудлан Кавказын луман курыкшо, Кара-Кум пустынь да Каспийский теҥыз ўмбачын чоҥешташ вереш-тын.

Тиде марте „ПС-89“ самолет дене кўкшö курыкан верла гыч эше нигöат чоҥештен огыл.

Экипаж пўтынек комсомолец-шамыч гыч лийын. Перелетыште участвоватлыше инженер ден полит-работник-шамыч бригаде аэропорт да самолетный парк-шамычым телылан ямдылмаште кугу полышым пуэн.

Тиде перелетым летчик-шамыч Ленинско-Сталинский комсомолын XX идалыкшылан пöлекленыт, нуно тиде чоҥештымаш дене нимогай рекордымат шындаш шонен огыт ул.

11 союзный республик-шамычын столицышкышт чоҥештымын маршрутшо

ВЛКСМ-ын 20-шо идалыкше лўмеш

Киевыште, УССР Наук Академий библиотекеш, ВЛКСМ-ын 20 шо идалыкше лўмеш пеш кугу выставке почылтын.

Выставкыште комсомолын гражданский сарыште геройла кредалмыже ончыкталтеш. Тыгакак выставкыш комсомолын социалистический строительстве ден социалистический отечествым аралымаште участвоватлымыже нерген шукэ материал погынен.

КОМПОЗИТОР Д. Я. ПОКРАССЫМ НАГРАДИТЛЫМЕ

Композитор Димитрий Яковлевич **Покрасс** пеш шуко чапле муро-шамычым возен. Тудын муры-жо-шамыч советский калыкын йöратыме мурышкыжо савырненыт.

Советский муро-шамычым возымо шотышто кугу заслугыжлан СССР Верховный Совет Президиум Д. Я. Покрассым **Трудовой Красной Знамени** орден дене наградитлаш Указым луктын.

Бензиновый моторан авиамодельын рекордный чоҥештымыже

Сентябрь тылзыште СССР Центральный аэроклуб Новосибирск гыч тыгай уверым налын: авиамоделист Н. Трунченковын конструкцийымо самолет модельже, тудо 0,2 имне вий куатан бензиновый моторчикан, южышто 1 часат 26 минут лийын.

Тиде типан модель дене кужу жап чоҥештыме всесоюзный рекорд московский авиамоделист С. Маликын ыле, тудын результатше 1 час 13 минут. Трунченков йолташын модельже тиде результатым эртен.

КОРАБЛЬЫН КОМАНДИРЖЕ

Валентина Степановна Гризодубова советский самолет-шамыч дене ынде луй чоҥешта. Летный пашам сайын тунеммыж дене тудо летчик-инструктор лийын. Шўдö наре авиатор-шамычым шкедак чоҥешташ туныктен.

Эн ончычак Валентина Степановна 1928 ийыште авиашколышто тунеммыж годым шкетын самолетым нангаен. Тудо ончычат самолет нерген пала улмаш: ачаже Степан Васильевич—ожнысо русский летчик да конструктор.

Йоча годсекак юж стихийым сеҥыше - шамычын лўддымö ушышт, нунын кўрылтде да героический ыштыме пашашт Валентиналан палыме лийын. Степан Васильевич кызытат самолет-шамычым ышта.

Ныл ий ончыч Валентина Степановна „воздушный агитатор“ лийын. Горький лўмеш агитационный эскадрилийын шым еҥ шичман „Работница“ самолетешыже тудо Совет Ушемын шуко область ден районлашкыже чоҥештылын. Листовко-шамычым кышкен, пашазе, колхозник, школьник-шамычым самолет дене чоҥештыктен.

Валентина Степановна авиационный искусствым йöрата. Тўняште тудо чыла летчица-шамыч деч мўндыркö, чыла деч писын да чыла деч кўшкö чоҥешташ шонен. Шонымыжым илышыш пуртен мошта. 1937 ий: шыжым тўрлö типан самолет-шамыч дене мўндыркö, писын да кушкö чоҥештымаште тудо буржуазный летчица-шамыч деч 5 международный рекордым сеҥен налын. Тудо мўндыркö штурман Марина Раскова дене чоҥештен. Кызыт адак Раскова, Осипенко дене пырля нелэ самолет дене мўндыркö чоҥештымаште рекордым ыштеныт. Рекордный полет-шамычыштлан Гризодубова „Красный звезда“ да „Орден Трудового Красного Знамени“ орден-шамыч дене наградитлалтын.

Валентина Гризодубова шуко гана самолет дене Киргизийыш чоҥештен толын. Чыла киргизский калык тудым чот пагала да йöрата. Советский Киргизийын калыкше Валентина Степановнам СССР Верховный Советыш шке депутатшылан сайлен.

Но знатный летчицам Киргизийыште веле огыл, чыла вереат палат да йöратат. Теве Мичуринск оласе 13 ияш школьница деч тудо тыгай серышым налын:

„Пагалыме Валентина Степановна!

Тыйын фамилиетым моло депутат - шамыч фамилий коклаште ужмат, пеш чот куанышым. Кызытак мыйын кугу лиймем, паша ыштымем да тыйын верчет голосоватлымем шуэш. Шке йўкем тыланетак—отважный летчицалан пуэм ыле. Мый веле огыл, чыла йоча-шамычынат тыйын верчет, Чкалов, Громов да мемнан элысе моло сай еҥ верч голосоватлымышт шуэш“.

Валентина Степановна Гризодубова мемнан социалистический родиным аралыше, лўддымö сталинский сокол радамышке пура. Тудо шуко сай корным эртен. Шке ыштыме пашаже дене моктанен кертеш. Тыгайым воспитатлымыштлан советский калыкым, большевик партийым да великий Сталиным тудо чот благодаритла.

Тудо возен:

„Эр еда чоҥештен коштмо кўкшыт гыч, пыл вес могыр гыч могай искренне, могай кугун—чыла тўнялан шоктышын эн лишыл, авиатор-шамычын эн шерге йолташыштлан, Иосиф Виссарионович Сталин йолташлан таум каласыме шуэш“.

А. Звездин.

ГЕРОИНЯ-ЛЕТЧИЦА-ШАМЫЧЛАН ПИОНЕРСКИЙ САЛАМ!

„Родина" самолетын командирже летчик Валентина Степановна ГРИЗОДУБОВА.

ЧАПЛЕ СЕҤЫМАШ

24 сентябрьыште советский „Родина" самолет Москва гыч Дальний Востокыш тарванен.

Самолетышто кум отважный советский ӱдрамаш-шамыч лийыныт: корабльын командирже да первой пилот—Валентина Степановна Гризодубова—Максим Горький лӱмеш агитэскадрилийын летчица-инструкторжо, СССР Верховный Совет депутат. Кокымшо пилот РККА капитан, летчица-истребитель — Полина Денисовна Осипенко лийын. Корабльын штурманже, тудак радист—Марина Михайловна Раскова—РККА-н старший лейтенантше.

Тенийсе май марте виякш линий дене мӱндыркӧ чоҥештыме международный авиационный рекорд американский летчица Амелия Эрхарт кидыште лийын. Тудо 3.930 километрат 245 метрым чоҥештен (Амелия Эрхарт шукерте огыл кругосветный перелетым ышташ тӧчымыж годым колен). Тений шошым французский летчица Елизавета Лион Амелия Эрхартын рекордшым сеҥен, нигушак шичде 4.510 километрым чоҥештен.

Кум отважный советский летчица-шамыч капиталистический элысе летчица-шамычын вик чоҥештыме дене ыштыме рекордыштым сеҥаш шке ончыланышт задачым шынденыт. Нуно сеҥеныт! 6.450 километран маршрутым, виявшын—5.947 километрым 26 часат 29 минутышто чоҥештеныт!

„Родина" самолет экипажын маршрутшо пеш неле лийын. Москва деч Свердловск марте корно изиш сайырак лийын. Умбакыже Родина" чодра, кун да урык ӱмбачын чоҥештен.

Чоҥешташ кузе ямдылалтыныт

Летчица-шамыч шке перелетыштлан ятыр тылзе ямдылалтыныт. Нуно шуко гана тренироватлен чоҥештеныт, самолетым внимательне пален налыныт.

Ик гана Гризодубова РККА-н Военно-Воздушный вий начальник 2-шо рангын командармже Локтионов, Совет Ушем Герой-шамыч Громов да Алексеев дене пырля Кремлыш каен.

Гризодубова Сталин йолташ дене вашлийме нерген тыге ойла:

„Кремлыш миймеке, мемнам Сталин йолташын кабинетше деке намийышт. Мый Сталиным шуко гана ужынам гынат, тудын дене лично кутыраш пиал лийын огыл.

Изиш лиймек, ала кӧн йӱкшӧ шоктыш:

— Сталин йолташ деке пурыза.

Мый Сталин йолташын кабинетышкыже шке группем дене пурышым.

— Пурыза, пурыза, йолташ-шамыч!—мый Сталин йолташын йӱкшым колым да туштак шкенжым ужым. Тудо воштылалын, саламлен ӱстел кокла гыч лектын, мемнан ваштареш толын.

Сталин йолташ дене Молотов, Ворошилов, Ежов йолташ-шамыч ылыч.

Кидым кучымеке Сталин йодо:

— Ну, каласе мланна, кузе те ямдылалтыда да кушко точно чоҥештынеда?

— Кушко кӱлеш тушко, Сталин йолташ,—мый вашмутым пушым.

— Уке, теве тиде перелет почеш?

„Родина" самолетын пилотшо капитан Полина Денисовна ОСИПЕНКО.

Мый тренироватлыме нерген, ямдылатме нерген каласкалаш тӱҥальым. Туштак мый ӱстембалан картым шарен пыштышым да перелетын маршрутшым умылтарышым.

Сталин йолташ мый дечем эртак йодышто: оборудований, прибор, метеорологический условий нерген, молат.

Сталин йолташ чоҥештымаш трассылан вниманийым кугун ойырыш.

Ворошилов йолташ кушто ме кечывалым чоҥештена, кушто йӱд вашлиеш,—йодо.

Сталин йолташ Байкалын северный мучашешыже радиостанцийым шындаш каласыш, тидыже мланна радионавигацийым кушталемда.

Кайшаш годым, Сталин каласыш:

— Ончыктымо задачым шуктымашке полный сеҥымашым да пиалан корным желатлем".

Летчица-шамыч слепой полет дене тренироватлат. Игече начар лиеш гын, нуно тидлан куанат велэ. „Чынак, петырыме шинча дене чоҥештыме семын чоҥештена, — ойлат нуно,— Сибирыште игече начаррак верешт кертеш".

Летчица-шамыч йӱдымат чоҥештыл коштыныт. Кӱшкӧ кӱзеныт.

Лу сутка тайгаште

„Родина" самолетын штурманже Марина Раскова тайгаште илымыже нерген тыге ойлен:

— Самолетышто бензин пытен. Ик йӧн кодын—посадкым ышташ. Мыйын штурманский кабине ончылно. Купеш шинчаш кӱлеш. Посадкым ыштыме годым купышто самолет нер денже керылт кертеш, а тиде штурманский кабиным пызырен лаштыртымашке шукта. Гризодубова тидын нерген шоналтен да мланем самолет гыч парашют дене волаш кӱштен запискым возен. Мыйын йолташ-шамыч дечын нимат ойырлымо шуын огыл. Гризодубова адак запискым воза, приказым пеш вашке шукташ кӱшта. Тыге мый кок катыш шоколадым нальым да парашют дене тӧрштышым. Самолет 2 тӱжем метр кӱкшытыштӧ ыле.

Мланде деке чакланем. Мыйын парашют пушеҥге вуеш пижын кержалтын. Стропа-шамычым кӱзӧ дене пӱчкедышым да пушеҥге гычын ӱлыкӧ волышым.

Самолет шичме велыш каяш тӱҥальым. Самолет воктене Гризодубова ден Осипенко винтовко дене лӱлдыт, очыни кушто улмыштым палашлан мланем полшаш манын лӱлдыт. Тиде мыйым аҥыртарен велэ. Лӱймӧ йӱк нуныв дене огыл, а вес могырышто йоҥгалтын. Садлан тиде йоҥгалтме велыш йоҥылыш каенам.

Каяш пеш йӧсӧ ыле. Йыр-ваш куп, йол йӱмалне мланде лӱҥген велэ шинча. Ик вере тошкалат—йол вола, вес вере—йол нӧра. Вуемге йӱштылынам. Йӧра але тоям налынам, уке гын, купыш пурен каем ыле.

Коштам, самолет со огеш кой. Пеленем налме кок катыш шоколад пыта. Мый тиде пычырик шоколадым посна ужашлан шелынам. Кечын ик ужаш гыч кочкынам. Пызле кычке ден поҥгым поген кочкынам.

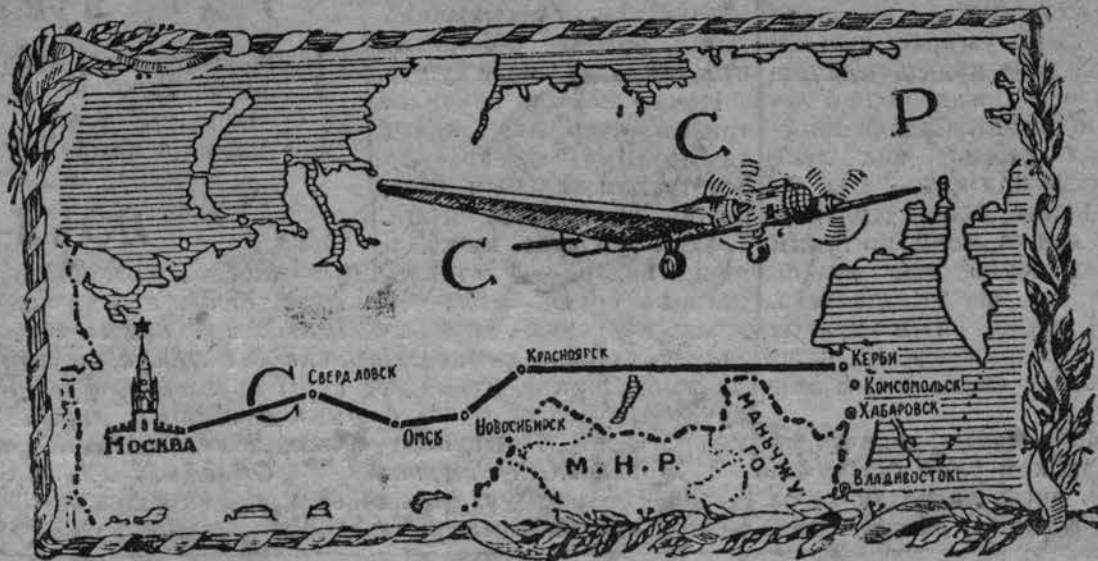
Корнышто маска-шамычым вашлийынам. Нуно тыгай верыште айдемым ик гана ужын огытыл докан, садлан ик маскаже лӱдын кудале. Но молышт лӱдын огытыл. Шуко гана воктенрагак маска-шамычын магырымыштым колышташ пернен.

Яялык-шамычым лӱлдын лӱдыктылынам. Но патронат шагал кодын.

Тыге йӱдат, кечат эртен.

Раскова самолет-шамычын мотор йӱкыштым колын да тулым олтен, Вара тудым сайрак палышт манын, тул йыр куржталын. Тиде тайгаште илымын 9-ше кечыштыже лийын. Летчик Деркунский Расковалан самолетын кушто улмо могырыш ончыктен. Штурман тунамак „Родина" деке каяш тарванен.

Отважный летчицалан „Родина" самолет деке толаш тудым вашлийше еҥ-шамыч полшеныт. Ынде чыланат пырля улыт.

„Родина" самолет тыгай маршрут дене чоҥештен.

„Родина" самолетын штурманже старший лейтенант Марина Михайловна РАСКОВА.

МЫЙЫН АВАМ

Раскова Танян ойлымыжо

Мый авамым пеш йӧратем. Тудо пеш сай, лӱддымӧ. Мемнан Шем теҥыз дене илымына годым ме чӱчкыдын изи байдарке дене теҥыз покшекыла каена ыле. Мердеж тарвана, вӱд толкын байдаркым налын шуа. А авамлан керек молийже! Тудо садак огеш лӱд. Мланемат байдаркыште авам ваштареш шинчаш йӧршын лӱдмашан огыл ыле. Мыйым авам ияш да вӱд йымаке пураш туныктен. Тудо шкеже вӱд йымаке пурен кая да ятыр жап ок лек ыле. Ме кувавам дене серыште шогена, а авам вӱд ӱмбаке эшеат ок лек. Вара кувавай ойгырашат тӱҥалеш: „Пурен ынже кай ыле. Ала-мо кужын ок лек". А мый воштылам.

Пытартыш перелет годым кувавам пеш ойгырыш, вет самолет нерген ик жап нимогай увер уке ыле. А мый тудым тыпландарен ойлем ыле: „Вет авам мыняр гана чоҥештен, эре сайын. Кызытат тугак лийшаш". „Чын,—кувавай ойла,—Марина нимат лийын огыл дыр".

Ынде мый авам пӧртылмым чытен кертде вучем. Чынак, мыйын авам эре пашаште лиеш. Мый малаш ондак возам, а тудо малмем годым паша гыч толеш да мален кынелмешкем эрдене пашашке кая. Тыге южгынам мый ик шестидневке наре тудым ом уж. Зато каныме кечын тудо мый денем лиеш. Мурым мура, книгам лудеш, курчаклан мый денем пырля платьым урга, роялым шокта. Пеш весела!

Вашке авам Москваште лиеш. Шукерте огыл тудо кувавам деке телеграф дене ойлен.

МЛАННА СЕРАТ

МЕМНАН НЕРГЕН МОНДЕНЫТ

Мемнан школышто культурно-массовый паша йöршынат ок кай. Тидым ятыр факт-шамыч раш ончыктат.

Школыштына нимогай кружокат пашам огыт ыште. А вет мемнан коклаште тÿрлö кружоклаште заниматлаш шонышо пеш шукын улыт. Перемен годым, моло ярa жап годымат, жапым культурнын эртараш шахмат, шашке, домино, биллиард уке. Йочашамычлан лудаш 7 тÿрлö газетым выписатлыме, но тудым старший пионер вожатый Чугунова Мария шке декше велэ нумалеш. Библиотекыште, шуко огыл гынат, сай книга - шамыч улыт, нуным млавна лудаш огыт пу, тÿкылен шинчыктат.

Чÿчкыдын школышто хулиган паша лиеда. Школысо эн „тале" хулиган-шамыч—Андреев А., Ярмушкин К., да Мамутин Иван (7 „А" класс) урокышто шкеныштым кучен огыт мошто. Нуно кудыш пумо пашам огыт шукто, пионер сборыш, тÿрлö собранийыш огыт кошт. Тиде велэ огыл, —нуно лачак „плохо" да „очень плохо" отметке дене велэ тунемыт. Мемнан школышто культурно-массовый пашам виянгден колташ нигöат ок шоно.

7-ше „А" классыште тунемше-шамыч:

Осипов Д. ден Данилов А.

Звенига район, Краснояр пелэ кыдалаш школ.

КÖ ТИДЕ?

Тушто. Учитель йодеш —шып шога...

Перемен лиеш — чылт „оза."

ОТВЕТ. Тиде Павлов Николай.

Тудо Пÿт"ял пелэ кыдалаш школышто тунемеш. Урок годым туныктышо йодеш, тудо нимом пелештыде шып шога.

А перемен годым тудым ончалатат, брат велэ: умша тыгше шÿвыл шыжа, туге чот кычкыра, кöм верештын совкала, шортара. Вÿд вакe деке мия да йочашамыч ÿмбак вÿдым кышка. Иктаж ученик эше вÿдым йÿынат ок ситаре, тудо кружкам шупшын налеш. А от пу гын, вара шÿргö гыч сова.

Туныктышын мутшым ок колышт. Мöнгыштыжö уроклан ок ямдылалт. Садлан тудо урок еда „плохо" да „очень плохо" отметкешамычым пога.

Пÿтр Павлиний.

Сотнур район.

Шонымашем шуо

Мемнан Кукнур кыдалаш школыштына (Шернур район) тений авиамоделистшамычын кружокышт почылто. Мый шукертсекак тыгай кружокыш пураш шонен коштам ыле. Ынде шонымашем шуо—мый эн ончычак кружок членлан возалтым.

Шукерте огыл первой занятий лие. Тиде занятийыште руководительын каласкалмыжым пеш раш умлышым.

Глушков Ваня.

Занятийыш куанен коштыт

Мемнан школысо хоровой кружокна пашам сай ышта. Кружокышто шогышо тунемше-шамыч занятийыш куанен коштыт. Кызыт юбилей вашеш шуко мурым ямдылена. Кружокым Мурашова Клава сайын вуйлата.

Яметов Петя.

Шернур район, Коклала пелэ кыдалаш школ.

ИЛЫШЫШТЕ ПЕРВОЙ

Первояк метро 1863 ийыште Лондонышто ышталтын.

* * *

Первой фонографым (граммофоным) 1878 ийыште Эджан ыштен.

* * *

Типографиеш печатлыме первой театральный афиш XVIII курымын пытартышешыже, Французский буржуазный революций лийме годым лектын. Тидын мартен театр омсашке кид дене возымо плакат-шамыч пыжыкталтыныт. Тушто пьесын лÿмжым да кÿлешан артист-шамычын фамилийыштым возеныт.

* * *

Первой хронометрым (чын коштшо шагат) 1761 ийыште англичанин Гаррисон ыштен.

* * *

Эн ончычак кÿртньö корно 1825 ийыште Английыште ыштaлтын.

* * *

Телефон дене первой кутырымаш 1877 ийыште Бостонышто (Америк Соединенный Штат-шамыч) лийын.

* * *

Электрический лампочкым первой 1854 ийыште шонен лукмо. Тудым русский физик Ладыгин изобретатлен. Но кугунжо Эдисонын 1879 ийыште тöрлатен ыштымекыже гына шарлаш тÿналын.

* * *

Пижгомым VI курымышто чияш тÿналыныт. Тудым Европышко калыкын Великий переселенийже годым галл-шамыч конденыт.

ВРАЧЫН КАҤАШЫЖЕ

КУЗЕ ШКЕНДАМ ТРАХОМ ЧЕР ДЕЧ АРАЛАШ

Йоча-шамыч, шинчадам трахом чер деч чот аралыза. Чыладан посна шÿргö шовыч, посна кÿпчык лийышт, мочаште ик атеш коктын ида муш.

Школыштыда те шуко мушдымо ÿзгарым кучылтмыда дене кидышкыда трахом чер пижаш йöршö лаврам погеда. Садлан нигунамат лавран кид дене шинчам ида кучо.

Трахом дене черланаш пеш вашке лиеш, но тудым эмлаш шуко жап кÿлеш. Вет те шкеат шинчеда, пеш шуко еҥым трахом чер сокырым ыштен, паша ыштыше еҥ-шамычым локтылын.

Йоча-шамыч, шинчаштыда трахом улмо гай тучеш гын, вигак эмлалташ кайза. Йоча годым трахомым вашке эмлаш лиеш. Кугурак лиймек, эмлаш йöсö да эмлымекат тудын палыже кодеш.

Эмлыдымӧ трахом шке пашажым эре ышта: шинча пун кöргö могырыш кагырга, роговой оболочкым вудакан да язвым кушта.

Йоча - шамыч, шкендам трахом чер деч янлык деч аралыме гаяк аралыза. Вет трахом айдемым паша ыштен кертдымым ышта. Трахом чер дене кучедалмаш яндар, культурный илышым йодеш. Садлан кеч кушта шкендам арун кучаш тыршыза, ача-аваланда умландарыза, вунын деч арулыкым йодса.

В. Прыгунов,

Марий АССР Наркомздрав пеленсе трахомотозный инструктор.

ШЫЖЕ ЭР

Чевер кеҥеж эрталын,
Кечат чарнен пелталмым.
Ужат пÿртÿс оралгын
Коеш йыр-ваш сöралын.
Тошкем шеҥгел куэрже
Мардеж мур ден чÿчкалын
Рÿзен йорга укшержым
Почка умбак лышташым.
Кумда пасу колхозын,
Ончем, йыр ваш чараҥын.
Лачак ÿдалме озым
Чиен постом ужаргым.
Мый кÿш тура ончальым,
Яндар кава пылаҥын.
Коклан „кр-рлÿк" малдалын,
Турня кашак эрталыт.
Куан шÿм ден колхозшо
Пайла ияш доходым.
Кеч кö темен амбаржым
Опта уржам, шыдаҥым.
Мурен яндар у школыш,
Чылан ик гай келшалын,
Шукташ Ильичын ойжым
Йоча тÿшка эрталыт.

В. РОЖКИН.

Йошкар-Ола, Пединститут.

КУНАР ЙОЧА?

Ик ачан ныл эргыже лийыныт. Кажне эргын шкенжын родной шÿжарже лийын. Чылаже кунар йоча уло?

Шигалов Иван,

Арбан ял совет, Йошкар-Ола район.

Метаграмме

„М" ден—тамле кочыш,
„К" ден—корнеш шарат.
„Л" ден—кÿштен каласет,
„Ш" ден—чайым шолтат.

Соловьев Митя,

Тор'ял район, Кузнеч ПКШ.

ОТВЕТ

(4 октябрьысе №-ым ончо)

Тушто-шамыч

1. Пушеҥге.
2. Шокте.

Шараде

Сиама.

Метаграмме

Пиште, шиште.

Ответым чын колтеныт: Петров Егор, Савинов Аркадий (Сотнур район), Никитин Захар (Елеево ПКШ, Косолапово район).

Тушто-шамыч

1. Ик комбо выл неран.
2. Конга йымылве нылÿй бочко-шамыч улыт.
3. Ÿшкыжын кажне пунпырче гычше шыкш лектеш.

Шахтарин Вöдыр.

У-Тор"ял пелэ кыдалаш школ.

Кроссворд

Горизонтальысе мут-шамыч:

2. Италийысе эҥер. 5. Европейский государствын столицыже. 6. Вургем. 7. Учебный принадлежность. 11. Вÿд. 12. Вулкан гыч лекше вещества. 13. Эн пагалыме еҥ. 14. Кÿш чоҥештыше ÿзгар. 15. Еҥ-шамычын илыме верышт.

Вертикальысе мут-шамыч:

1. Нелэ паша ыштыме ÿзгар. 3. Французский физик. 4. Руш ученый. 5. Вÿдыштö илыше. 8. Капысе орган. 9. Азийысе государстве. 10. Йоча лÿм.

ЙОЧА-ШАМЫЧ!

Умбакыжым „Ямде лий" газетыште „Урок деч вара" отдел кажне номереш лекташ тÿҥалеш. Тушко шкендан эн сай, интересный, йоча - шамычлан келшыше задаче, тушто, ребус, кроссворд, чайнворд, сÿретан задаче, сÿрет-шамычдам колтен шогыза, нуным ответым лийышт. Адак газетыш лекше задачым, молым палымыда нерген возен колтыза.

Ответым, лÿмда ден фамилийдам, адак адресдам раш ончыктыза.

РЕДАКЦИЙ.

МЕМНАН АДРЕС: Йошкар-Ола, Марий АССР, Совет пöрт, 53-шо №-ан пöлем, „Ямде лий" редакций. Телефон: Совет пöртын коммутаторжо, 82-шо №.

Отв. редактор— И. М. МУЗУРОВ.

Упол. Марлита № А—840.

Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-ше типографийже.